

Малахова Н. Б.

Мікроекономічний аналіз

Навчальний посібник

«Магнолія 2006»

Львів

УДК 330.101.542 (075.8)

М-18

*Відтворення цієї книги або будь-якої її частини
заборонено без письмової згоди видавництва.
Будь-які спроби порушення авторських прав
переслідуватимуться у судовому порядку.*

Рецензенти:

Колеснікова Н. М. – доктор економічних наук, проректор Державного університету економіки та технології транспорту;

Камінська Т.М. – доктор економічних наук, професор кафедри економічної теорії Національної юридичної академії ім. Я. Мудрого.

М-18 Малахова Н. Б.

Мікроекономічний аналіз : Навчальний посібник / Н. Б. Малахова. – Львів: «Магнолія 2006» – 234 с.

ISBN 978-617-574-058-3

«Магнолія 2006»

Розкрито зміст нормативної навчальної дисципліни, в якій поглиблюються мікроекономічні знання про сутність виробництва та витрат. Висвітлюються питання історії, теорії та практики маржинальної методології дослідження виробництва та витрат, їх взаємозв'язку у системній моделі виробничої функції на мікрорівні.

Рекомендовано для студентів, аспірантів та викладачів економічних спеціальностей, фахівців у галузі економічної теорії.

УДК 330.101.542 (075.8)

ISBN 978-617-574-058-3

© Малахова Н. Б.

© «Магнолія 2006»

ЗМІСТ

ВСТУП	4
<i>Модуль 1. Історія маржиналізму: еволюція мікроекономічних теорій виробництва та витрат у XIX-XX ст.....</i>	<i>8</i>
Тема 1. Загальна математична теорія політичної економії У. С. Джевонса	8
Тема 2. Американський варіант маржиналізму Дж. Б. Кларка	18
Тема 3. Л. Вальрас і лозаннська школа маржиналізму	24
Тема 4. Категорії витрат, вартості та ціни в роботах А. Маршалла.....	33
Тема 5. Теорія В. Леонтьєва «затрати – випуск»	48
Тема 6. Дискусії про достовірність маржиналізму.....	58
<i>Модуль 2. Теорія та практика сучасного маржиналізму.....</i>	<i>69</i>
Тема 7. Теоретичне обґрунтування системи виробництва.....	69
Тема 8. Динамічність і стохастичність процесів виробництва.....	89
Тема 9. Формування маржинальних і середніх витрат	100
Тема 10. Зв'язок маржинальних і середніх витрат	113
Тема 11. Сутність і теоретичні підстави виробничої функції (PF) підприємства.....	124
Тема 12. Значення маржиналізму в ринковій економіці	145
Тема 13. Закономірності недосконалої конкуренції	162
Тема 14. Рівновага та ціноутворення на ринках факторів виробництва.....	179
ВИСНОВКИ	208
ТЕСТИ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ	211
ДОДАТКОВІ ПРИКЛАДИ ТА ЗАДАЧІ ДЛЯ ЗАКРІПЛЕННЯ РОЗРАХУНКОВИХ НАВИЧОК.....	219
ГЛОСАРІЙ	222
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА.....	225
ПРЕДМЕТНИЙ ПОКАЖЧИК	232
ІМЕННИЙ ПОКАЖЧИК.....	234

ВСТУП

У процесах поширення та розвитку ринкових відносин актуалізуються питання мікроекономічного аналізу, серед яких важливу роль відіграють проблеми виробництва, а також закономірні зв'язки між випуском та витратами на підприємстві. Теорія виробництва та витрат посідає центральне місце як в мікроекономічній науці, так і в науках про економіку підприємства. Увага до теоретичного аналізу виробничої активності і концепції виробничої функції, яка історично почата ще в роботах економістів ХІХ ст., переросла в широкий дослідницький напрям, який все ще потребує зусиль вчених. Даний навчальний матеріал призначений для формування уявлення про різні економічні моделі виробництва й упровадження сучасних інструментів аналізу в економічну теорію і практику діяльності головного суб'єкта ринкової економіки – підприємства.

Метою вивчення навчальної дисципліни «Мікроекономічний аналіз» є формування системи теоретичних знань і прикладних вмінь та

Мета навчальної дисципліни

формування знань та компетенцій у зв'язку з використанням нового методологічного апарату дослідження поведінки підприємств в умовах адаптації їх до середовища недосконалої конкуренції.

компетенцій щодо використання методологічного апарату дослідження поведінки таких суб'єктів мікрорівня, як фірми, підприємства, організації. Це необхідно для з'ясування умов їх адаптації до середовища недосконалої конкуренції, а також для розробки технологій управління виробництвами.

Предметом дисципліни є форми, моделі та закономірності взаємозв'язку витрат і результатів, передумови для здійснення ефективного управління бізнес-процесами і в цілому підприємствами в умовах ринкових трансформацій. Об'єктом вивчення дисципліни виступає

поведінка виробника і механізм ухвалення управлінських рішень в умовах обмежених ресурсів і альтернативних можливостей їх використання.

Знання процедур моделювання виробничої функції необхідні фахівцю для оцінки поточної ситуації на підприємстві з позиції комбінування ресурсів і максимізації прибутку, а також з позиції раціонального використання обмежених факторів виробництва.

- Об'єкт вивчення: поведінка товаровиробників чи продавців з позицій прийняття управлінських рішень в умовах обмеженості ресурсів та альтернативності їх використання.
- Предмет вивчення: маржинальні моделі взаємозв'язків витрат та результатів виробництва у формі виробничої функції

У навчальній дисципліні «Мікроекономічний аналіз» об'єднуються сфери інтересів багатьох наук і дисциплін: курсу мікроекономіки, математичного аналізу, соціології, інституціоналізму, економіки підприємства, бухгалтерського обліку, фінансів підприємства, маркетингу, інвестиційного менеджменту, що вимагає від студентів навичок об'єднання широкої сфери загальноосвітніх і спеціальних економічних знань.

Необхідним елементом успішного засвоєння навчального матеріалу дисципліни є самостійна робота студентів з економічною літературою, даними Інтернету і нормативно-правовими документами.

Дана дисципліна є нормативною в підготовці бакалаврів спеціальності «Економічна теорія». З метою якнайкращого засвоєння матеріалу студенти повинні до початку вивчення дисципліни оволодіти знаннями й компетенціями у сфері політекономії, мікроекономіки, соціології, вищої математики, математичного аналізу, теорії державного регулювання.

У результаті вивчення дисципліни студент буде знати:

- сутність категорій «маржинальні витрати MC (marginal costs)», «середні витрати AC (average costs)», «інвестиційно-оптимальний обсяг випуску»;
- сутність діяльності фірм або підприємств на ринках товарів, факторів виробництва, капіталів і фінансів;
- основні методи розрахунку середніх витрат AC шляхом побудови регресії й обчислення невизначеного інтеграла;
- основні процеси сучасного розвитку множини товарних форм;
- характерні риси історичних концепцій розвитку маржинальної теорії;

- основні операції часткової та ізоквантної варіації факторів виробництва;
- класифікацію моделей виробничих функцій;
- порядок обчислення витрат в одно- та багатопродуктовому виробництві;
- структуру затрат і витрат підприємства з погляду прямих і альтернативних відшкодувань;
- суть процесу альтернативної оцінки неявних витрат;
- специфіку ціноутворення на основі маржинальних і середніх витрат;
- особливості цінової еластичності попиту в умовах недосконалої конкуренції.

У результаті вивчення дисципліни студентові необхідно набути такі компетенції:

- здатність аналізувати емпіричні дані конкретних підприємств із позиції маржинальних величин;
- вміння розраховувати виробничу функцію як систему рівнянь, у якій забезпечується тотожність рівняння маржинальних витрат MC і рівняння середніх витрат AC ;

Навіщо вивчати маржиналізм?

Динозаври вимерли тому, що не застосували до свого життя виробничу функцію з теорії маржиналізму.

- спроможність оцінювати оптимальний інвестиційний обсяг товарного випуску на весь період амортизації первинного капіталу та визначати другу точку беззбитковості підприємства;
- навички складати рівняння регресії поточних витрат бізнес-виробництва з наступним перетворенням затрат у видатки та витрати;
- вміння здійснювати пошук ефективного масштабу виробництва для конкретного продукту певного підприємства;
- здатність використовувати знання про маржинальні методи для оцінки інтересів соціуму в конкретному виробництві;
- навички виявляти умови короткочасної й довготривалої рівноваги у функціонуванні даного виробництва;
- спроможність застосовувати методіку маржинального аналізу для моделювання програм державного регулювання в галузевих процесах.

Даний посібник складається з трьох розділів: історичного, теоретичного і прикладного. Спочатку слід ознайомитися з історією маржиналізму, з ідеями її основних засновників. Цьому присвячений перший модуль даної навчальної дисципліни.

Вводячи в науковий обіг концепцію нового економічного змісту маржинального методу, виробничої функції та способів розрахунку середніх витрат АС, автор вважає за необхідне в першу чергу зосередитися на всебічному розкритті економічних аспектів необхідності й важливості такої новації. Тому спочатку досліджена історична необхідність перетворення маржинального методу, потім обґрунтовані його теоретико-методологічні основи, і нарешті, показане практичне застосування маржинального методу в сучасних процесах ринкової трансформації в Україні.

Маржиналізм окреслив загальну можливість використання законів диференційного обчислення в економіці, але дотепер не мав однозначної інтерпретації й достовірного способу розрахунку для конкретних реальних суб'єктів господарювання. За влучним висловом дослідниці Джоан Робінсон, маржинальна теорія дотепер була подібна до скрині з робочими інструментами для предметів, але предметів ще немає [4, с. 271]. Насправді ж предмети для маржинального аналізу поруч із нами. Потрібно тільки уважно придивитися до реальної економічної практики будь-якого суб'єкта господарювання, щоб побачити маржинальні розрахунки в поточній бухгалтерській практиці кожної фірми та підприємства. Методологічним засадам сучасного варіанту маржинальної теорії присвячено другий розділ посібника.

Маржинальні ідеї були введені в економічну науку ще в ХІХ ст. не для встановлення певної фіксованої межі, а як математична залежність у дослідженні динамічної зміни пов'язаних між собою економічних процесів. Саме зазначений контекст таких понять, як «маржинальні (граничні) витрати», «маржинальні доходи», маржинальна корисність», вживався дослідниками тоді, коли зміни витрат, доходів, корисності розглядалися через функцію залежності від зміни обсягів випущеної або споживаної продукції. Функції залежності описані в широко відомих графіках кривих попиту та пропозиції ринкової рівноваги. Коли

«Marge» чи «margin»?

Слова «marge» (з англ. покриття) та «margin» (з англ. граничний) не є однокорінними, подібно до відмінностей між словами «star», «stark» тощо.

в сучасних перекладних (від Ч. Т. Хорнгрена, К. Друрі до Т. Негла, Р. Холдена, Г. Фанделя) підручниках з управлінського обліку в стратегіях direct-cost термін «маржинальний дохід» введений від слова «marge» (надбавка, покриття, курсова різниця) , то така назва не має ніякого відношення до теорії маржиналізму, оскільки сенс маржинальних понять в економіці полягає у врахуванні прирістних величин. Історично, маржинальні категорії утворені від кореня «margin». Застосування приростів для розрахунку маржинальних та середніх витрат до реальних українських підприємств представлено в третьому, практичному розділі посібника.

Малахова Наталія Борисівна

Мікроекономічний аналіз

Навчальний посібник

Керівник видавничого проекту В. М. Піча

Формат 60x84/16. Папір друк. №2. Гарнітура Nimes New Roman
Умовн. друк. арк. 14,75.

ПП “Магнолія 2006”

, м. Львів-53, 79053, Україна, тел.+380503701957

e-mail: magnol06@ukr.net

Свідоцтво про внесення суб’єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції: серія ДК № 2534 від 21.06.2006 року,
видане Державним комітетом інформаційної політики,
телебачення та радіомовлення України

Надруковано у друкарні видавництва “Магнолія 2006”